

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

IZ VSEBINE:

GOVOR JUGOSLOV. ZUN. MINISTRA
NA GENERALNI SKUPŠČINI OZN
RAZSODBA AMERIŠKEGA SODIŠČA
V LINZU
MOHORJEVA HIŠA V CELOVCU
V NOVI ČESKOSLOVAŠKI
NAJVEČJA KNJIZNICA V JUGOSLA-
VIJI

LETNIK II.

DUNAJ, V TOREK 30. IX. 1947

STEV. 53 (81)

Tudi danes hočemo korakati na čelu slovenskega ljudstva

Ustanovni občni zbor Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške

Bivši partizani Slovenske Koroške, katerih društvo je bilo od avstrijskih in zavezniških oblasti prepovedano, so se v torek, dne 23. t. m., zbrali na svojem novem ustanovnem občnem zboru. Nad 250 delegatov iz vseh predelov Slovenske Koroške, partizanov, partizank in tistih, ki so podpirali partizansko gibanje, se je zbralo v dvorani pri Rothu, ki je bila slavnostno okrašena z zastavami, jugoslovanskim grbom in Titovo sliko. Med udeleženci občnega zbora je vladalo razpoloženje odločne zavesti, da so bili oni tisti, ki so narodu v najtežjih urah zgodovine kovali lepšo bodočnost in ki so tudi v bodoče poklicani, da se borijo, dokler ne zmaga pravica za slovenski narod na Koroškem in dokler ne bo združen s svojimi brati v svobodni Titovi Jugoslaviji.

Za slavnostno povezavo med zborovanjem je skrbel tudi pevski zbor pod vodstvom tov. Zdravka Hartmana, ki je občni zbor otvoril s pesmijo »Hej tovariši!«. V teku zborovanja pa je pevski zbor zapel še več partizanskih pesmi: »Hej brigade!«, »Svobodna Slovenija« in druge.

PUSTILI SMO SE SELITI SAMO ENKRAT

Zbrane delegate je pozdravil v imenu vseh partizanov tov. Andrej Haderlap, ki je med drugim dejal:

»V teški borbi koroških Slovencev proti nemškemu fašizmu so bili slovenski partizani prvoboritelji za svobodo in združitev vseh Slovencev v lastni državi — Ljudski republiki Sloveniji. Slovenski partizani Koroške so bili edini borci proti nemškemu fašizmu, ki so se v resnici borili proti sovražniku z orožjem, ki so mu ga šele v borbi odvzeli, edini na ozemlju »vlenemškega rajha«. Osvobodili so Slovensko Koroško. Tega dejstva in dejstva, da so ti slovenski partizani tudi danes na Koroškem, nihče ne more zanikati in ga bodo morali slej ko prej vsi upoštevati.

Slovenski kmet se je pustil seliti samo enkrat. Ko so planili nemški fašisti drugič po naši zemlji, jim je odgovarjala partizanska puška koroških Slovencev. To naj vedo vsi, ki že danes spet gozijo s ponovnim nasiljem in izselitvijo!

Slovenski partizani ne bodo nikdar več tlačani imperialističnih reakcionarjev. Propadel je poskus, da bi prepovedali Zvezo slovenskih partizanov. Zmagali smo v neizprosni borbi za najosnovnejše demokratične pravice, za katere smo se na avstrijskih tleh borili edini na strani zaveznikov. Zato se bomo borili odsej še bolj odločno in neizprosno za svobodo in združitev s FLR Jugoslavijo.

Po izvolitvi vodstva občnega zbora so pozdravili navzoče zastopniki množičnih organizacij. V imenu Pokrajinskega odbora OF za Slovensko Koroško je pozdravil delegate tov. dr. Petek in dejal, da so s svojo borbo priborili slovenski partizani koroškim Slovincem pravico do enakopravnosti in svobode. To so si zaslužili v borbi ob strani zaveznikov, s katerimi so se borili za iste človečanske ideale in za priključitev Slovenske Koroške k Titovi Jugoslaviji.

V imenu Slovenske prosvetne zveze je tov. dr. Tischler dejal:

»Partizanska borba je najgloblji izraz želje slovenskega ljudstva na Koroškem po svobodi. To je plebiscit krvi, ki je potrdil krivičnost papirnatih spletkarjenj za našo svobodo.«

V imenu Zveze mladine za Slovensko Koroško je pozdravil občni zbor tovariš Lipej Kolenik. V imenu Zveze avstrijskih borcev in v imenu Koroške zveze antifašističnih borcev sta pozdravila in želela Zvezi slov. partizanov mnogo uspeha tov. Strauss in tov. Miklin. Tov. Matevž Krasnik je sporočil vsem partizanom zahvalo slovenskega kmečkega ljudstva za rešitev izpod jarma izkoriščanja in tlačanja po tujih fašističnih gospodarjih. To osvoboditev bodo morali priznati s priključitvijo k FLRJ tudi naši zavezniki, na katerih strani so se borili slovenski partizani za svobodno življenje slovenskega naroda na Koroškem.

Zbrane partizanske borce sta pozdravila še tov. Francka Slugova v imenu Antifašistične fronte žena in tovariš Gröblacher Vinko v imenu Zveze slovenskih izseljencev.

TU SMO IN BORILI SE BOMO, DOKLER NE DOSEŽEMO SVOBODE V FLRJ

Tov. Karl Prušnik — Gašper je v svojem govoru ugotovil:

»Zbrali smo se, da bi glasno in javno povedali svetovni javnosti, da smo na Koroškem slovenski partizani, da smo se borili in da ostanemo tu na slovenski koroški zemlji, kjer bomo borbo nadaljevali, dokler ne dosežemo tega, za kar smo žrtvovali na stotine svojih najboljših tovarišev, dokler ne dosežemo svobode v Titovi Jugoslaviji.«

Tov. Gašper je poudaril dejstvo, da smo si samo z borbo ustvarili Zvezo bivših partizanov Slovenske Koroške. Vse ljudstvo se je skupno s partizani borilo, predvsem pa izseljenci, ki so trpeli v izgnanstvu, in politični preganjanci po koncentracijskih taboriščih.

O vlogi partizanskih borcev je tovariš Gašper dejal:

Gospod. prezident!

V naših rokah je zagotovilo, podpisano od Vas, da bodo glavni fašistični krvniki slovenskega ljudstva na Koroškem postavljeni pred sodišče in najstrožje kaznovani, brž ko bodo v rokah avstrijskih oblasti.

V teh besedah smo slovenski partizani s Koroške videli izjavo demokratičnega šefa nove Avstrije, ki je nosila njegov lastnoročni podpis.

Z ogorčenjem pa moramo danes, po 2 letih poslovanja avstrijskih sodišč, ugotoviti, da kljub Vaši jasni in podpisani izjavi ni obsojen niti krvnik SS-Standartenführer Maier-Kaibitsch, niti njegov

»Pred nas, bivše partizane, se postavlja prav v tem trenutku naloga, da kot v času oborožene borbe tudi danes hodimo na čelu vsega slovenskega ljudstva, tako da bomo ta del naše borbe častno zaključili, kakor smo zaključili najtežjo triletno oboroženo borbo. V današnjih dneh moramo neustrašeno korakati pod našo narodno in protifašistično zastavo, pod katero smo se vsa leta borili na strani združenih narodov. Z našim antifašističnim geslom »Tujega nočemo, svojega ne damo!« bomo šli bivši partizani Slovenske Koroške odločno naprej, dokler tudi naši s krvjo prepojeni slovenski zemlji ne zasije zvezda svobode!«

Po govoru tov. Gašperja je občni zbor izvolil odbor. Predsednik je postal tov. Karl Prušnik — Gašper, prvi podpredsednik tov. dr. Luka Sienčnik, drugi podpredsednik tov. Janez Galob, tajnik tov. Andrej Haderlap, njegov namestnik tov. Gröblacher Janko. Razen teh so bili izvoljeni v odbor še drugi ugledni koroški partizani: Janez Wutte — Luc, dr. Franci Zwitter, Olipic Urh, Duler Maks, Anica Sporn — Vida, Franc Primožič — Marko, Miha Riegl — Peter in Pečnik Hanzi — Krištof.

Po volitvah je občni zbor odobril statut Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške in nato izvolil delegacijo za Kongres vseh jugoslovanskih partizanov v Beogradu in za Kongres Ljudske fronte Jugoslavije, ki je odpotovala ob 14. uri popoldne istega dne v Beograd.

Nato je občni zbor sprejel in odobril pozdravna pisma maršalu Titu, tov. Kardelju, tov. Francetu Bevku, vladni LR Slovenije, primorskim partizanom v Trstu, Zvezi avstrijskih antifašističnih borcev in Kongresu partizanov v Beogradu. Avstrijskemu zveznemu predsedniku dr. Karlu Rennerju so poslali partizani Slovenske Koroške protestno pismo, ki ga objavljamo na drugem mestu.

Občni zbor Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške je pokazal, da živi v slovenskih antifašističnih borbah duh odločne borbe za pravice slovenskega naroda na Koroškem. Borbeni duh, ki ga je skovala trda borba za osvoboditev naroda izpod fašističnega jarma, je porok

Brzjavka naših partizanov

PREDSEDNIKU VLADE FLRJ
MARŠALU JUGOSLAVIJE JOSIPU
BROZU - TITU V BEOGRADU

Partizani Slovenske Koroške, zbrani — po 18-mesečni prekinitvi zaradi nedemokratičnega postopka oblasti — na svojem občnem zboru 23. 9. 1947 v Celovcu, Vam pošiljamo, naš dragi maršal, svoje borbene pozdrave.

Zavedamo se, da združujemo s svojo borbo za osvoboditev Slovenske Koroške in njeno priključitev k matični državi FLRJ borbo za dosego pravičnega svetovnega miru, ki bo demokratičnim ljudskim množicam uresničil stremljenje po napredku, demokraciji ter ekonomski in socialni pravičnosti.

Kakor se je velikemu delu ljudstva Slovenske Primorske in Istre ob podpori narodov FLRJ pod Vašim modrim vodstvom izpolnila zahteva po združitvi z matičnim narodom, tako bomo tudi mi neustrašeno nadaljevali svojo borbo za uresničitev osvoboditve, dokler ne bo ves naš narod združen v nerazrušljivi in napredni Titovi Jugoslaviji.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Prušnik Karl, predsednik.
Andrej Haderlap, sekretar.

za to, da bo slovenski narod na Koroškem stal odločno na braniku demokratičnih pravic, dokler mu svet ne bo priznal popolne pravice do samostojnega življenja v lastni državi, FLR Jugoslaviji. Kakor prisega je zadonela pesem »Hej Slovani«, s katero je bil občni zbor zaključen.

Po občnem zboru se je zbralo 75 delegatov iz vseh občin Slovenske Koroške, ki so zbrali obširen dokumentarni material in ga odnesli ponoči istega dne na Dunaj, kjer so ga predložili komisiji zastopnikov zunanjih ministrov za drž. pogodbo z Avstrijo.

Protestno pismo Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške zveznemu predsedniku Avstrije dr. K. Rennerju

glavni pomočnik SS-Obersturmbannführer Karl Fritz. Nasprotno, že nekaj tednov je na svobodi.

Karl Fritz je od leta 1919 dalje spadal med najbolj zagrizene sovražnike slovenskega ljudstva na Koroškem. Do zmage nacizma v prvi avstrijski republiki je vodil v odločilni funkciji »Kärntner Heimatbunda« nasilno raznarodovanje in načrtno iztrebljenje koroških Slovencev. Kot ilegalni nacist je po priključitvi Avstrije hkrati z Maier-Kaibitschem na vodilnem mestu vodil vse priprave za nasilno zločinsko izselitev koroških Slovencev in vsa nemška nasilja nad našim ljudstvom v času naše oborožene

borbe proti nemškemu fašizmu je bila njegova zločinska propagandna kampa nja gonilna sila za vsa mučenja in nečloveško ravnanje s slovenskimi partizani, ujetimi v borbi.

Ta dejstva so zadosten dokaz, da na Koroškem demokratična načela pravice ne veljajo. Maier-Kaibitsch ni edini nekaznovani krvnik, kakor tudi ni zločinec Fritz edini, ki so ga izpuštile avstrijske oblasti na svobodo. Na Koroškem avstrijske oblasti ščitijo naciste, vojnih zločincev pa ne obsojajo, jih puščajo na svobodo ali jim celo omogočajo pobeg.

To nam dokazuje, da se je fašizem v

Govor jugoslovanskega zunanjega ministra Simića na Generalni skupščini Organizacije Združenih narodov

Jugoslovanski zunanji minister Stanoje Simić, ki načeluje delegaciji FLRJ na Generalni skupščini Organizacije Združenih narodov, je imel pred Generalno skupščino velik govor, v katerem je med drugim dejal:

S pravico se lahko vprašujemo, ali so bila upanja, ki smo jih vložili v Združene narode, upravičena. Vzrok temu ni niti v temeljih Združenih narodov, niti v njihovi strukturi, ampak v politiki nekaterih vlad, ki vplivajo na države — članice Organizacije Združenih narodov. Te vlade vodijo politiko, ki ne samo ni v soglasju, ampak je celo v nasprotju s temeljnimi načeli Ustavne listine OZN, ki govori o »prijateljskih odnosih na temelju spoštovanja načel enakopravnosti in svobodne samoodločbe narodov« in o »suvereni enakosti vseh držav članic OZN«.

Zunanji minister Simić je poudaril, da so zaradi takšne politike zadnja leta polna dogodkov, ki očitno slabijo mednarodne odnose in kažejo na naraščajočo nevarnost nove vojne.

UNRRA, eden najlepših dokazov bratstva svobodoljubnih narodov, je na zahtevo ZDA prenehala s svojim delom. V tem letu so uporabljali načelo dvostranskih pogodb. Rezultat tega je bil, da nekaterim deželah pomoč ni bila dodeljena, kar je v ostrem nasprotju ne samo duhu, ampak tudi besedilu resolucije o ustavitvi dela UNRRA-e, ki jo je lani sprejela skupščina Združenih narodov.

Jugoslavija, ki so jo v vojni sile osi zasedle in ki je vodila težko borbo proti okupatorju in v srcu Hitlerjeve »evropske trdnjave« ustvarila močno armado, je bila z zakonom, ki ga je sprejel ameriški kongres, izključena iz vrste narodov, ki so potrebni pomoči. To je velika diskriminacija iz političnih vzrokov. Ta diskriminacija pa je vidna tudi drugod. Večji del jugoslovanskega donavskega brodovja so dve leti zadržali v ameriškem zasedbenem področju Nemčije. Večjega dela zlate rezerve jugoslovanske Narodne banke, ki je bil v času največje nevarnosti rešen pred Hitlerjem in v največjem zaupanju izročen ameriškim zaveznikom, se do zdaj niso vrnil.

Ko je letošnjo pomlad zaradi slabe lanske letine Jugoslavija trpela na prehranbeni krizi, so UNRRA-i, ki je tedaj še delala, z izgovorom, da ni prevoznih sredstev, ki so vsa zavzeta s prevozom živil v Nemčijo, preprečili, da bi proti takojšnjemu plačilu kupila v ZDA krompir, ki ga je Jugoslavija nujno potrebovala za prehrano in seme.

MARSHALLOV NAČRT HOČE RAZDELITI EVROPO V DVA BLOKA

O tako imenovanem Marshallovem načrtu je zunanji minister Simić dejal, da so dosedanja razpravljanja dokazala, da se s tem načrtom hoče doseči razdelitev Evrope in ustanovitev bloka, ki bi bil podrejen ZDA in sovražen Sovjetski zvezi in novim demokracijam. Ta načrt je samo del te velike akcije, ki jo izvajajo v imenu tako imenovane Trumanove doktrine, doktrine, ki nakazuje in opravičuje vmešavanje v notranje zadeve drugih držav.

Po uradnih ameriških podatkih so v prvih povojnih mesecih poslali na Kitajsko več vojaškega materiala kakor med vso drugo svetovno vojno.

V Grčiji vodijo s pomočjo ameriškega

denarja vojno proti svobodoljubnemu ljudstvu.

V Franciji, Italiji in drugih zapadnih državah vlada črna borza, življenjski stroški naraščajo, medtem ko fašisti grozeče dvigajo glave.

Te dežele so z Nemčijo in Avstrijo raj za Kvizlinge in fašistične emigrante. Ti ljudje živijo v vseh teh državah in vodijo aktivno propagando za atomsko vojno proti deželah, iz katerih so pobegnili.

Del največjih vojnih zločincev, ki bi morali biti po sklepu, ki ga je Generalna skupščina OZN lani soglasno sprejela, izročeni državam, v katerih so zagrešili svoje zločine — je še vedno na svobodi. Naglasiti moramo, je dejal Simić, da ni bil Jugoslaviji izročen niti eden italijanskih vojnih zločincev, četudi nihče ne zanika zločinov, ki so jih med okupacijo zagrešili v naši državi. General Roatta, komandant Mussolinijeve 2. armade, vojni zločinec, na čigar povelje so med vojno usmrtili v Jugoslaviji na tisoče talcev in požgali na stotine vasi, je nedavno izdal v Rimu svoje vojne spomine.

S tem v zvezi je minister Simić poudaril, da so se v Italiji že pojavile oborožene fašistične tolpe, ki opravljajo iste teroristične akcije kakor v času, preden je Mussolini prevzel oblast.

Pred tednom dni, je dejal Simić, so ti zločinci napravili prvi veliki napad na Slovence v Julijski Krajini, ki so bili pod Mussolinijem četrto stoletja žrtve brutalnega zatiranja. Med tem napadom proti antifašistom so italijanski fašisti 4. septembra javno zažgali 30.000 slovenskih knjig.

V vzhodnoevropskih državah so popolnoma drugačne razmere. Kljub težkemu vojnemu opustošenju napreduje obnova v teh deželah z veliko naglico. Sovjetska zveza daje svojo pomoč deželah, ki so bile v vojni posebno opustošene in za to ne zahteva nobenih prednosti ali kakršnega koli nadzorstva.

VOJNE V GRČIJI JE KRIVA TUJA INTERVENCIJA

Zunanji minister Simić je nato govoril o vprašanju Grčije in med drugim dejal: Grško vprašanje je na Balkanu še vedno pereče in je celo postalo vpra-

šanje mednarodnega pomena. Krivdo za to pa ne nosi niti grško ljudstvo niti sedi Grčije.

Britanske čete so prišle v Grčijo, ko je bila nemška vojska na Balkanu že poražena in Grčija že osvobodjena od narodnoosvobodilne armade Elasa. Britanske čete niso prišle v dotik z nemško vojsko, ki je bežala iz Grčije. Svoje orožje pa so uporabljali proti Elasu. Ta postopek se na vsem svetu imenuje oborožena intervencija. Zato ni čudno, če je po tej intervenciji prišel v Grčijo na oblast režim, ki je vzdrževal pristrane odnose z britansko vlado in je britanska vlada aktivno sodelovala pri upravljanju Grčije.

Najboljšo karakteristiko vlade, ki je bila tako sestavljena in v kateri imajo aktivni Kvizlingi vplivne položaje, najdemo celo v poročilu posebne komisije Varnostnega sveta. To poročilo ugotavlja, da so politične opozicijske skupine v Grčiji izpostavljene preganjanju in da so državljanske pravice makedonske in čamurske manjšine omejene. Poročilo pravi, da opozicijske skupine zatirajo z aretacijami, internacijami, pregnanstvi, pretepanjem in drugimi brutalnostmi in s požiganjem domov. Grško ljudstvo se resnično ni moglo sprijazniti s to, njega tako nevarno usodo. Zaradi tega se je uprlo neznanemu režimu, ki se drži na oblasti samo s podporo tuje intervencije. To je vzrok vojne v Grčiji.

Glede na nevarnost, ki jo predstavljajo dogodki v Grčiji za mednarodno varnost, je vlada FLRJ v juliju l. 1945 predložila to vprašanje vladam velikih zaveznikov. Sam Tsaldaris je tedaj priznal, da so oboroženo borbo v njegovi zemlji povzročili drugi faktorji in ne severni sosedi.

12. avgusta 1946 je Tsaldaris izjavil dopisniku londonskega lista »Times«, da se aktivnost partizanov v Grčiji ne more smatrati kot spor med Jugoslavijo in Grčijo. Samo nekaj mesecev pozneje pa je Tsaldaris podal svoje obtožbe, v katerih je trdil, da severni sosede baje podpirajo partizane. Vlada Tsaldarisa in vlada ZDA sta šli celo tako daleč, da sta obtožili severne sosede, da ogrožajo neodvisnost in integriteto Grčije.

Tsaldarisov režim je decembra 1946 obtožbe proti severnim sosedom predložil Varnostnemu svetu, ki je odredil preiskavo.

Zunanji minister Simić je nato orisal nadaljnje dogodke, postopek v posebni komisiji in v Varnostnem svetu in vmešavanje ZDA v grško vprašanje. Pokazal je, da se je Grčija velikemu delu svoje neodvisnosti odpovedala in se postavila pod gospodarsko in upravno nadzorstvo ZDA.

»Vse to je jasen dokaz,« je podčrtal Simić, »da so obtožbe proti Jugoslaviji, Bolgariji in Albaniji neutemeljene in tudi ne morejo biti utemeljene. Nasprotno pa zadeva velika odgovornost vlad ZDA in Velike Britanije. To je eden najtežjih problemov, ki se je dosedaj pojavil pred našo organizacijo.«

To vprašanje je bilo devet mesecev na dnevnem redu Varnostnega sveta. Na koncu razpravljanja je ameriški delegat predložil rešitev, ki temeljnih dejstev, to je vmešavanje njegove lastne države v notranje zadeve Grčije, sploh ne upošteva. Na žalost se je večina Varnostnega sveta priključila njegovemu stališču, vendar je sovjetski delegat preprečil rešitev, ki bi bila dejansko nepravilna, pristranska in škodljiva ne samo za grško ljudstvo, temveč tudi za stvar miru in bi pomenila hudo kršitev temeljnih načel Organizacije Združenih narodov. Večini Varnostnega sveta pa je uspelo, da je to predložila tej skupščini. Vse to ni nič drugega kakor upanje, da jim bo tu uspelo to, kar jim ni v Varnostnem svetu, to se pravi, naj mi izdamo vse polnomočje za nadaljevanje ameriškega vmešavanja v Grčijo ali celo za bodočo oboroženo intervencijo v tej deželi.

Mi pa ne moremo pristati na rešitev, ki je v nasprotju s temeljnimi načeli naše organizacije, s »prijateljskimi« odnosi med narodi na temelju spoštovanja načel enakopravnosti in samoodločbe narodov. V tem načelu je rešitev grškega vprašanja. Ta rešitev je v brezpopojnem umiku vseh inozemskih čet in agentov iz Grčije. Samo tako bo mogoče, da bo grško ljudstvo lahko samo, svobodno in na demokratičen način odločalo o svoji usodi.

Na koncu govora je zunanji minister Simić poudaril, da bo Generalni skupščina svojo nalogo najbolje rešila, če bo sprejela predloge, ki jih je podal Višinski za skupno akcijo proti hujskačem nove vojne.

Razsodba ameriškega vojnega sodišča v Linzu

Ameriško vojaško sodišče je v četrtek 25. t. m. razglasilo sodbo proti ošebam, ki so bile obsojene zaradi demonstracije v Ischlu v Gornji Avstriji, na katerih so demonstranti nastopili za dodelitev mleka otrokom in proti črnoborzičancem in verižnikom. Mladinec Raimund Zimpernik, okrajni vodja FOeJ v Ischlu, je bil obsojen na 15 let ječe, občinski svetnik Filla na 10 let, vojni invalid Tosetto na dve leti in 69-letna Samsova na eno leto ječe.

Ta obsodba je izzvala med vsem avstrijskim antifašističnim prebivalstvom veliko ogorčenje, ki je tem večje zato, ker so obsojeni znani antifašistični borci. Zimpernik je bil leta 1941 obsojen zaradi antifašističnega delovanja od nacističnega sodišča na 10 let ječe, Filla in 69-letna Samsova pa sta znana delavca in borca proti fašizmu. Samsova je bila od nacistov dvakrat aretirana in zaprta.

Istega dne, ko je sodišče obsodilo antifašistične demonstrante, ki so demonstrirali proti verižnikom, pa je neko sodišče v Linzu oprostilo znanega verižnika in špekulanta Flachhuberja vsake kazni.

Še istega dne so sklicali delavci po mnogih dunajskih podjetjih protestna zborovanja, organizirali so protestne stavke in iz vseh krajev so prihajale protestne resolucije. Centralni komitej Komunistične partije Avstrije je v svojem proglasu med drugim zapisal: »Narod ne more in ne bo molčal. Delavci, ki se zaveda svojega stanu, in vsak pošten demokratični Avstrijec mora sedaj spoznati, kako »poslanstvo« si nadeva v Avstriji ameriški imperializem in kaj se

skriva za pomočjo, o kateri govorijo agenti ameriškega kapitala s tolikim navdušenjem. Je to pomoč reakciji, proti delovnemu in svobodoljubnemu ljudstvu.

Ta nečloveška sodba je izzvala val ogorčenja in protestov med avstrijskim ljudstvom. Avstrijsko ljudstvo ne bo mirovalo prej, da pridejo po nedolžnem obsojeni na svobodo.

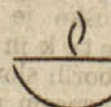
V imenu ljudstva zahtevamo takojšnjo izpustitev vseh krivično obsojenih.

Takoj ko je bila razglašena obsodba, se je obrnila Zveza avstrijskih sindikatov na zveznega kanclerja ing. Figla za posredovanje, da se razveljavi krivična obsodba. Predsedstvo Zveze bivših političnih internirancev se je obrnilo na visokega komisarja ameriških zasedbenih oblasti v Avstriji s prošnjo, da bi preveril sodbo ameriškega vojaškega sodišča, ki se ne strinja s pravnim čutom avstrijskega ljudstva. »Med obsojenimi so osebe,« pravi predsedstvo zveze, »ki so v nacistični dobi v Avstriji trpele zaradi svojega antifašističnega prepričanja in delovanja. Predsedstvo zahteva takojšnjo izpustitev obsojenih.«

V proglasu Zveznega vodstva FOeJ je med drugim rečeno, da je bil medtem, ko smatrajo v ameriški coni boj proti verižnikom in izkoriščevalcem za zločin, izpuščen SS-ovec dr. Zuzan, ki je izdal nacistični list »Der Aufbruch« brez kazni na svobodo. Pristaše nacistične organizacije »Werwolf« in verižnike oproščajo pred sodiščem. Kje je demokracija, neodvisnost, ki nam jih je obljubila ameriška propaganda?

Po vsej Avstriji se je razširil val pro-

testov in protestnih stavk. Iz vseh delov prihajajo številne resolucije in zahteve po izpustitvi krivično obsojenih antifašistov. Vse avstrijske antifašistične organizacije in vse antifašistično ljudstvo so si edine v tem, da je ta obsodba politična sodba, ker je zadela ljudi, na katere je antifašistično prebivalstvo ponosno. To so možje in žene, na katerih borbo proti nacizmu se je avstrijski zunanji minister dr. Gruber vedno skliceval, kadar je hotel pred svetovno javnostjo dokazati, da se je tudi Avstrija borila proti nacizmu. V tej obsodbi mora videti vsak avstrijski državljani ogrožanje vsega avstrijskega ljudstva in nevarnost za neodvisnost in suverenost avstrijske države. Ta sodba ne pomeni drugega kot zanikanje svobode avstrijskega ljudstva in njegove pravice do svojega lastnega življenja. »Sodba je izraz programa za kolonizacijo Avstrije,« je izjavil zvezni minister dr. Altmann. »Vlada, ki zastopa interese avstrijskega ljudstva, bi morala vsaj sedaj nastopiti proti poskusom kolonizacije Avstrije, kar bi bila že davno njena dolžnost, kajti gre za resnično svobodo avstrijskega delovnega ljudstva.«

Kot žrtve so padli
v borbi za nas...

**PRISPEVAJMO
ZA SPOMENIK V ČAST
PADLIM PARTIZANOM**

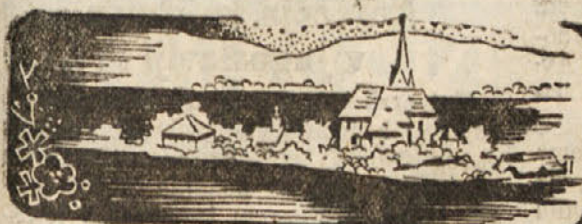
Avstriji že ponovno močno utrdil v upravnem aparatu. Oblastno in neodgovorno delo fašističnih uradnikov brezobzirno gazi izjave in zagotovila, podpisano od najvišjega državnika v Avstriji.

Na Vas je, gospod prezident, da skrbite za to, da bo svetovna javnost mogla še kdaj verjeti v resnično demokracijo in pravičnost današnje Avstrije, kateri na čelu stojite Vi.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

V Celovcu, dne 23. 9. 1947.

Karl Prušnik — Gašper I. r., predsednik
Andrej Haderlap I. r., sekretar.

Po naši zemlji

Komisar Vrhan na obisku

Čestokrat nam uhajajo misli nazaj v tiste čase, ko smo trpeli pod nacistično vladno in se borili proti krutemu sovražniku. Kakor po vsej Slovenski Koroški, smo tudi v Ziljski dolini spoznali svojo pot in vsak pošten Slovenec je prožil roko partizanom, ki so prihajali k nam.

Bila je mirna julijska noč leta 1944. Na oknu Požlepove kamre v Sovčah pri Podkloštru se je čulo rahlo trkanje. Dolgo ni bilo odgovora. Ko pa je postalo trkanje glasnejše, se je ven lar nekdo oglašil. Pastir je zbudil gospodarja in gospodinjo. Šla sta gledat, kdo neki bi ob tej pozni uri trkal na okno. V vežo je stopil postaven fant. Brzostrelka mu je visela čez ramo. »Dober večer želim«, pravi; gospodar ga gleda preplašeno in pozabi na odgovor. Bolj pogumna pa je bila Požlepova mama. Povprašala ga je, odkod prihaja in kdo je. Komisar Vrhan, kakor se je imenoval, je pripovedoval, da je doma z Jezerskega in je partizan. Prgnali so ga fašisti zdoma, kakor še na tisoče in tisoče drugih. Fašisti jim požigajo domove, streljajo očete in matere, cele družine izganjajo v tujino, da tam umirajo. Ropajo vse, kar si je pošten človek zaslužil s krvavimi žulji. Partizani pa branijo svoje domove in svojo zemljo.

»Rešiti hočemo slovensko zemljo in tudi vas, koroške Slovence!«

Tako je govoril komisar Vrhan. Gospodar ga je začudeno gledal in se ni mogel načuditi nad postavnim fantom, ki je sedel poleg njega in mu tako prijazno in odločno pripovedoval o borbah in o ciljih partizanske borbe. Kar ni mogel verjeti, zato mu je komisar Vrhan rekel, da ga bo odslej imenoval »nevernega Tomaža«, mam pa, da bo klical za Katarino. Ko je odhajal, mu je Požlepova mama obljubila, da ne bo pozabila, da so partizani tudi lačni in mu je pokazala prostor, kjer vedno lahko kaj najdejo, če bodo potrebni. Od takrat je imela skrbna mama še več dela kot poprej, pekla je kruh za lačne partizane in hodila mnogokrat v kaščo. Kaj je od tam šlo v gozd, ve samo ona.

Partizani so se čutili popolnoma varne v Sovčah. Pa se je našel izdajalec in gestapo je zaprla Požlepovega očeta, ki je tisti dan zadnjič videl svoj dom in pet malih otročičev. Umrl je v nekem taborišču v Nemčiji. Tudi mami je pretila

aretacija, vendar je imelo srečo. Kljub moževi aretaciji se ni prestrašila in je podpirala partizane naprej do konca vojne. Veliko pa je bilo njeno veselje ob koncu vojne, ko je s ponosom segla v roke partizanom, ki so se ji zahvalili za požrtvovalno pomoč.

Mnogo je bilo takih mamic v Ziljski dolini, ki so podpirale partizane in žrt-

Mohorjeva hiša v Celovcu

Slovenska prosvetna zveza v Celovcu je dne 13. septembra zaprosila britansko zasedbeno oblast, da bi ji prepustila Mohorjevo hišo v Celovcu, da bi tam namestila prostore slovenske gimnazije in slovenskega učiteljskega. Ta hiša je last slovenskega ljudstva na Koroškem in je bila zgrajena z njegovimi sredstvi. Nacistične oblasti so jo kakor vso drugo narodno imovino koroških Slovencev zaplenile. Po kapitulaciji Hitlerjeve Nemčije so jo zasedle britanske zasedbene oblasti in do danes še ni vrnjena slovenskemu ljudstvu, kakor še ni vrnjena vsa druga narodna last v roke upravičencev.

Mohorjeva hiša v Celovcu bi kot last slovenskega naroda prišla kot prva v poštev, da se tam namestijo prostori slovenske gimnazije.

Britanska civilna uprava je dne 19. 9. tega leta sporočila v aktu št. CAK-66, da je natančno preiskala vse okoliščine, vendar prošnji ne more ugoditi, ker hiše zaradi neposredne bližine drugih objektov zasedbene oblasti in ker v bližini ni drugih primernih zgradb, ne more pogrešati.

BILCOVS

(Naši narodni običaji)

Zadružna misel, ki je bila vkoreninjena med slovanskimi narodi, se je preko dolgih stoletij ohranila prav do današnjih dni. Že beseda »zadruga« nam pove, da je bistvo zadržnega dela v tem, da delamo in pomagamo skupno, drug za drugega. Še danes po naših slovenskih vaseh hodimo ob zimskih večerih na prejo. Veseli so taki sestanki vaških deklet, kjer se med pesmijo in veselimi pogovori med prsti spretnih predic vije nit. Toda tudi v poletni vročini si kmet-

vovala mnogo za zmago pravice. Ves svet ve, da žive tam Slovenci, ki so se borili za svobodo svojega naroda in tudi danes hodijo po stopinjah tistih junakov, ki leže pokopani po naših hribih. Zavedajo se, da niso storili dolžnosti le nasproti svojemu narodu, ampak so tudi doprinesli svoj delež k zmagi pravice na strani zaveznikov. Zato se Ziljska dolina z vso pravico pridružuje zahtevi vseh Slovencev po združitvi s Titovo Jugoslavijo, za katero se je borila.

je pomagajo s skupnim delom. Sosed potrebuje kosce za seno. Iz vse vasi se zberejo fantje, ki ob svitu odrinejo na travnik, kjer se ob vrisku in pesmi vrsti red za redjo; preden pripeče sonce, je travnik že pokošen. Ko pridejo dekleta, je delo še bolj veselo. Marsikaj lahko napravimo v veselem, skupnem delu.

Posebno v jesenskem času se razlega po vaseh lepa domača pesem. Brez razlike se zbirajo vaščani po večerih pri sosedih, kjer ličkajo koruzo. Po končanem delu, ki traja pozno v noč, je večerja ali po naše »opredelca«. Nato mladina malo zapleše, drug večer gre pa k sosedu in pomaga tam. Tako živimo s starimi slovanskimi običaji, ki pričajo še o skupnosti naših pradedov. Že davno je bila vsa vas kot ena družina, vse je družil isti slovanski duh, slovanski jezik in slovanska miselnost o skupni pomoči. Sosed je bil sosedu brat, ni bilo razdora med vaščani, šele germanizacija ga je zasejala mednje. Tam pa, kjer se je ohranil še naš lep slovanski jezik, smo ostali bratje in si pomagamo po stari slovanski šegi.

SV. LUCIJA NA GORI

Okrajni odbor OF Celovec — levi breg je sklenil, da bo priredil 12. oktobra tega leta v gostilni pri Košarju veliko tombolo. S pripravi je naša mladina že prišla in bo zbrala kar največ lepih dobrot. Pri svojem delu je imela že lepe uspehe, kajti med drugim so predvideni za tombolo že prašiček, težek 12 do 14 kg, dve ovci in nekaj panjev čebel. Tudi naši obrtniki so obljubili, da bodo prispevali po svojih močeh več koristnih predmetov za pohištvo in gospodarstvo. Že danes vabimo vse prijatelje od blizu in daleč, da pridejo na našo tombolo ter poizkusijo svojo srečo.

Po tomboli bo poskrbljeno za prosto zabavo in ples.

NAPELI SMO VSE SILE...

Koroška študentka, ki obiskuje v Radovljici gimnazijo, je šla z jeseniško četo na Mladinsko progo Šamac—Sarajevo. Od tam piše domov:

»Pišem Vam z Mladinske proge Šamac—Sarajevo.

Potovanje v Bosno je bilo prav prijetno. Vozili smo se po lepi Jugoslaviji, ki jo mi Korošci posebno ljubimo. Nas Korošce v brigadi imajo posebno radi, počutimo se kot doma. Na vsakem koraku opazimo, da smo med brati, ne pa med tujimi mladinci.

Na progi delamo samo 6 ur na dan, prosti čas pa izrabimo za to, da se učimo naše materinščine — slovenskega jezika, katerega se na Koroškem ne moremo učiti. Učimo se tudi discipline in tovarštva. Prirejamo kulturne prireditve, posebno radi prepevamo naše koroške narodne in partizanske pesmi.

Naša brigada, ki jo tvorijo štiri čete, šteje okrog 200 mladih delovnih moči. Pri fizičnem delu smo napeli vse svoje sile in dosegli tako dobre uspehe, da je naša četa dobila prehodno zastavico, ki je ponos vseh graditeljev na progi. Delamo na nasipu za novo progo; z velikim veseljem prevažamo vozičke. Zavedamo se, zakaj smo prišli na Mladinsko progo: obnavljati hočemo porušeno domovino in si s tem graditi boljšo bodočnost.

Posebno za nas Korošce je proga velikega pomena. Tukaj spoznavamo bratsko slovensko in jugoslovansko mladino, spoznavamo mladino vseh demokratičnih dežel in kujemo bratstvo in edinstvo med nami. Manifestiramo svojo povezanost z mladino že osvobodjene domovine in željo po združitvi slovenskega naroda na Koroškem z ostalim slovenskim narodom v matični državi, novi Titovi Jugoslaviji.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Za domovino s Titom — naprej!

G. S.

Tiskarski škrat. V številki 52 (80) nam je tiskarski škrat napravil nekaj nerodnosti. Na 1. strani v članku »Demonstracija koroških Slovencev na Dunaju« je na koncu 3. odstavka izpadel konec, ki se pravilno glasi: ... in avstrijska policija na pločnik nasproti palače zavezniškega nadzornega sveta. Na isti strani v članku »Tiskovna konferenca«, drugi odstavek, 14. vrsta je treba popraviti letnico 1935 v letnico 1955. Na 3. strani »Vestnika« v poročilu »Občni zbor Zveze partizanov Slovenske Koroške« se konec zadnjega stavka pravilno glasi: ... in protestno pismo zveznemu predsedniku Avstrije dr. K. Rennerju. Omenjeno pismo objavljamo v tej številki na drugem mestu

KAKO JE NASTALA

NOVA JUGOSLAVIJA

Tito:

Borba narodov zaslužjene Jugoslavije

Tretja sovražnikova ofenziva je bila zelo temeljito pripravljena; sodelovale so vse italijanske in nemške vojne sile ter Mihajlovičevi četniki. Ta ofenziva se je začela v Bosni in Črni gori, pozneje pa se je razširila na Slovenijo in Dalmacijo, pa tudi na Kozaro. Zaradi bližajoče se ofenzive je bila v Pljevlju koncentrirana vsa italijanska divizija »Pustetria« in nekaj četniških odredov iz Srbije in Sandžaka. Dve skupini italijanske divizije sta bili koncentrirani okoli Nikšića, Podgorice in Kolašina in ena divizija v Hercegovini pri Gackem in Nevesinju.

Na Sarajevskem polju je bilo razen nemških sil še 30.000 italijanskih vojakov. Sovražnik je napadel iz Plevlja proti Čaničem in Foči, iz Sarajeva pa so napadale nemške sile proti Trnovu in Kalinoviku. Na Romaniji so pritiskale nemške in ustaške sile v smeri Rogatice in Goražda. Borbe so se začele razvijati približno sredi marca ter so se nadaljevale do 20. junija. Naše sile so se pred

premočnim sovražnikom iz Bosne postopoma umikale v Črno goro. Ko je sredi maja 1942. leta sovražnik zavzel Fočo, so se začele naše sile umikati tudi s planine Sinjajevine in iz Nikšića čez Durmitor proti Pivski planini in Hercegovini. Na sektorju Goranska in Gacka so bile najsrdečje bitke tretje ofenzive. Močne italijanske in četniške sile so pritiskale s treh strani. Da bi preprečil obkolitev naših sil na Pivski planini, je Vrhovni štab izdal povelje za umik čez planino Volujak in Maglič na reko Sutjesko. Svoji najboljši edinici, I. in II. srbsko brigado, je Vrhovni štab takoj premestil na sektor Gacka in proti Goliji, da bi s tem preprečil hitro napredovanje Italijanov, ki so nam hoteli pri Gackem in Čemernu ter ob gornjem toku Sutjeske presekati odstopnico. I. in II. brigada sta z velikimi žrtvami sijajno opravili svojo nalogo. Številno topništvo, koncentrirano okoli Gacka, je tolklo po naših kolonah in ranjencih, ki smo jih oteli iz Črne gore. Po nekaj zelo srditih borbah na tromeji Hercegovine, Črne gore in Bosne so se vse naše edi-

nice z ranjenci vred prebile na sektor Tjentište—Kalinovik. Tu sta bili iz črnogorskih in sandžaskih partizanskih odredov ustvarjeni dve udarni črnogorski, ena sandžaska in ena hercegovska udarna brigada. Tako se je na tem najvažnejšem sektorju končala tretja sovražnikova ofenziva. Nemci niso imeli dovolj sil, da bi nadaljevali borbo na tem terenu, zato so svojo glavnino koncentrirali proti naši herojski Kozari, kjer so se pričele izredno hude borbe. Nemci so hoteli uničiti žarišče krajiške vstaje. Pa tudi Italijani niso imeli več časa za nadaljevanje borbe na tem sektorju, ker so morali svoje čete hitro odtegniti za učvrstitev v Dalmaciji in Sloveniji, ker se je tudi tam narodna vstaja zelo razširila, zlasti v Sloveniji, kjer je bil osvobojen velik del ozemlja in so bile ogrožene najvažnejše sovražnikove prometne linije. Razen tega je bil sovražnik mnenja, da so naše sile na tem sektorju od lakote in izgub v borbi tako oslabilje, da za kako večjo akcijo še dolgo ne bodo sposobne. V Črni gori je Vrhovni štab pustil več manjših partizanskih odredov, na sektorju Tjentište—Kalinovik pa, da bi zavaroval naše bolnišnice in manjše akcije, eno črnogorsko in eno hercegovsko brigado, sam pa se je odločil kreniti z ostalimi brigadami (I. in II. srbsko, III. sandžasko in IV. črnogorsko) v hitrem maršu proti zahodni Bosni, to je proti Bosanski Krajini. Izdelan je bil podroben načrt za prehod čez najtežje planine: čez Treskavico,

Bjelašnico itd. V načrtu je bilo: nena doma obkoliti progo Mostar—Sarajevo od Tarčina do Rame in uničiti vse železniške naprave in mostove. Ta operacija je bila sijajno izvedena, v naskoku je bilo uničenih na progi nekaj vlakov, uničeni so bili vsi mostovi od Tarčina do Rame in še proga v dolžini 80 km. Razbite so bile vse postaje in okoli 40 lokomotiv, večji del specialnih za gorski teren. Razen tega sta bili zavzeti mesti Konjic in Ostrožac ter še drugi kraji. Sovražnik je bil popolnoma presenečen. V vlakih je bilo ujetih nekaj sto njegovih vojakov.

Premik čez to železniško linijo smo vršili v dveh smereh. Prva kolona je šla preko Igmana prav pod Sarajevom, ko je izvršila svojo nalogo na progi, pa je krenila naprej proti Kreševu, Fojnici in Bugojnu. Druga kolona se je pomikala proti železnici Bradina—Konjic ter je po končanih nalogah na tej progi v krvavih dvodnevnih bojih zavzela utrjeno mesto Prozor. Med tem časom je zavzela prva kolona Gornji Vakuf. Tako sta se obe koloni združili za nadaljnje operacije. Še pred našim prihodom so krajiške edinice zavzele Prijedor, da bi olajšale položaj obkoljene Kozare.

Prihod omenjenih naših edinic v Bosansko Krajino ni bil velikega pomena le za nadaljnji razvoj vstaje v Bosanski Krajini in Dalmaciji, marveč tudi za njen razvoj na Hrvaškem in v Sloveniji.

(Dalje)

V novi Češkoslovaški

Škoda je bil med vso vojno eden izmed osnovnih dobaviteljev orožja Nemcem. Tovarne so obratovale s polno paro, s prenapetostjo, izkoriščajoč vso zmogljivost opreme. Proizvodnja je bila izključno vojna. Povsem naravno je, da so se prebivalci Plzna med vojno nenehoma ozirali v nebo, pričakujoč v strahu, pa tudi v upanju, kdaj bodo prileteli angleški in ameriški bombniki. Živeti takrat v Plznu je pomenilo živeti v žrelu bruhačnega ognjenika.

Toda — na svetu se gode tudi čudeži! — na plzenskem nebu se ni pojavilo nobeno angleško ali ameriško letalo. Proizvodnja se ni ustavila niti za eno uro.

Med vojno Čehi Škodi niso mogli biti naklonjeni. Če bi jih bil vprašal, bi se izrekli za porušenje tovarn. Toda vojna se je bližala koncu. Nemci so bili razbiti. Pripravljali so se na beg iz Plzna, kot so že bežali iz drugih mest Češkoslovaške. Tedaj je prevzela Čeha druga bojna. Bali so se, da bi Nemci pred odhodom, zadnji dan ne razstrelili tovarn, ki naj bi postale last češkoslovaškega ljudstva.

Lahko smatramo, da so Nemci res nameravali razstreliti in uničiti tovarne, a niso utegnili. Tovarne so porušili Američani 25. aprila 1945 dobesedno tik pred kapitulacijo Nemcev, ko je bila vojna prav za prav že končana in ko so Nemci na zapadni fronti bežali ter se upirali samo še na vzhodni fronti. Nobene potrebe ni bilo več, nobenega vojaškega smisla, da bi razdejali tovarne, ki so bile takrat skoraj prenehale z obratovanjem.

25. aprila — Plzenčani tega dne ne bodo pozabili — se je pojavilo nad mestom 400 ameriških bombnikov. 40 do 50 minut so bombardirali Škodova tovarniška poslopja. Čemu? Na to vprašanje Češkoslovaška še sedaj ni dobila odgovora. Toda porušena največjega industrijskega podjetja v deželi ne moremo imenovati nesmiselnega. V njem je bil čisto določen smisel. To je bila strategija konkurence.

Prekomorski konkurenti so bili prepričani, da je Škoda izravnana z zemljo. Zmotili so se. Škoda živi. Zdaj, ko so postale tovarne nacionalno podjetje, se je ljudstvo z navdušenjem lotilo njihove obnove. Nobenega prebivalca v Plznu ni, ki bi ne žrtvoval nekaj svojega časa in sil za obnovo tovarn. Tovarne so obnovljene že do 80 odstotkov. Tovarne so preurejene za proizvodnjo v mirnem času. Iz številnih njihovih oddelkov prihajajo lokomotive, traktorji, žerjavi, kompresorji in elektrotehnične potrebščine. Škoda je bil tudi prej tvornica tvornic. Tudi zdaj izpolnjuje naročila

raznih držav za dobavo celih sladkornih tovarn in pivovarn. Če si hočeš ogledati to kraljestvo češkoslovaške industrije, potrebuješ ne samo ure in dneve. Mi smo lahko samo bežno pogledali v nekatere kotičke te tvornice gigantov. Vse te preseneti v svojem obsegu: orjaške stružnice, orjaški valji za prekomorske parnike...

Na zabojih, v katerih so spravljani izdelani deli strojev, so napisali malone v vseh jezikih sveta. Čitali smo tudi napise v ruskem jeziku.

Zastarel pregovor pravi: V Rimu se ne moreš muditi, ne da bi videl papeža. Toda v Rimu bi si brez papeža že nekako pomagali. Kako pa naj bi se človek mudil v Plznu, ne da bi pokusil sloveče plzensko pivo tam, kjer ga izdelujejo? Najstarejša pivovarna na Češkoslovaškem se imenuje Prazdroj. To pomeni pravir.

Ogledali smo si oddelke in odšli v hladilnice — kleti, ki se razprostirajo deset kilometrov daleč po hodnikih, izsekanih v skale in polnih orjaških sodov.

Od strele do vžigalic

Kdaj in kako je človek pričel uporabljati ogenj v svojo korist, je težko ugotoviti. Prvi ljudje na svetu še niso uporabljali ognja in preteklo je nedvomno precej dob človeške zgodovine, da se je človek pričel okoriščati z ognjem in se navadil tudi ustvariti si ga po potrebi.

Stari Grki so tisočletja pred Kristusovim rojstvom poznali pripovedko o Prometeju, ki je prišel do nebes k bogovom, jim ukradel ogenj, za kar so ga bogovi kaznovali in prikovali na skale. Brez dvoma se je človek najprej seznanil z ognjem, ki ga je zanimala strela ali žareča lava bodisi po suhih travnatih stepah ali gozdovih. Na tako ustvarjenem ognju je človek najprej popekel meso in tako počasi spoznal, da je pečeno meso mehkejše in okusnejše kakor surovo. Sčasoma se je na to navadil in obenem spoznal, da ga ogenj v mrzlih votlinah ob slabem vremenu tudi greje. Spričo tega je bilo njegovo prvo prizadevanje usmerjeno k temu, da si po naravnih silah zaneti ogenj tudi ohrani čim dalje časa. Pri tem so naši najstarejši predniki postali pravi mojstri. Pri opazovanju narave, zlasti gorečih dreves, so spoznali, da vsak vetrič že skoraj ugaslo in tlečo žerjavico razpali v svetel in velik plamen, ki se lahko vzdržuje poljubno dolgo, če se mu dodaja suho vejevje, posušeni živalski odpadki ali drugo netivo. Tako so se najstarejši

V prostranem, povsem mehaniziranem prostoru za pakiranje smo videli zabojne, pripravljene za odpošiljatev v Avstralijo, na Kitajsko, na neke otoke Tihnega oceana.

Pred vojno je bil Prazdroj večinoma v rokah Nemcev. Na nemški slog, na nemški jezik naletiš v administrativnih poslopih. To je tovarna, kjer je ostalo mnogo starih mojstrov, ki poznajo proizvodne »skrivnosti«. Zdaj je ta tovarna — narodni podnik. Tovarna ne obratuje s polno zmogljivostjo, ker primanjkuje ječmena. Kmetje, ki ga dobavljajo, si od nemškega ropanja še niso opomogli.

Zmogljivost tovarne znaša en milijon hektolitrov, sedaj proizvaja 400.000. Še ena poteza sedanega gospodarstva: po svoji trgovski mreži razdeljuje tovarna 35 odstotkov proizvodnje, po privatno-lastninski (restavracije, kavarne itd.) pa 65 odstotkov.

Popili smo vsak svoj vrček sijajnega penečega se piva in priključili v impozantni knjigi z zlato obrezo svoja skromna imena k podpisom najbolj znanih državnikov Evrope in Amerike. Vsi so izkazali dolžno spoštovanje »talentiranemu« pivu. Rimski papež najbrž nima tako bogate zbirke lastnoročnih podpisov. (Po D. Zaslavskem)

Največja knjižnica v Jugoslaviji

Univerzitetna knjižnica v Zagrebu je največja knjižnica v Jugoslaviji. Vsebuje okrog 600.000 izvodov znanstvenih in leposlovnih del ter kakšnih 50.000 drugih knjig. V drugem tromesečju letošnjega leta je to ustanovo obiskalo nad 20.000 čitateljev, največ profesorjev in dijakov. Največja knjižnica v Zagrebu, ki ima značaj splošne prosvetne knjižnice, je Narodna knjižnica s 70.000 knjigami, večinoma leposlovne vsebine. V drugem tromesečju letošnjega leta je ta knjižnica izposodila okrog 15.000 knjig. Druga največja knjižnica v Zagrebu je Delavska knjižnica, ki razpolaga s 26.000 knjigami. Izposodila je v drugem tromesečju 1947 nad 12.000 knjig. Po osvoboditvi je Zagreb izvedel centralizacijo svojih mestnih knjižnic, ki štejejo skupno 30.000 knjig. Razdeljene so na deset rajonskih knjižnic, poleg njih pa je še več manjših knjižnic uličnih odborov in sindikalnih podružnic.

vžigalniki, ki se nam zde od sile praktični, slone na tem principu iz pravadnih dni.

Najbolj pa je poenostavil pripravljane ognja izum vžigalce, ki so jih pričeli izdelovati okoli leta 1830. Domovina vžigalic je Rusija, kjer rastejo po močvirjih trepetlike, iz katerih izdelujejo klinčke za vžigalice. Kmalu pa se je središče izdelovanja vžigalic preneslo na sosedno Švedsko, kamor so pričeli iz Rusije izvažati trepetlikov les in kjer se je vžigalična industrija močno razvila. Posebni stroji režejo okoli 2 mm debele in 5 cm dolge klinčke in jih tudi lepo obrusijo, da se človek pri uporabi ne rani s trsko. V posebnih okvirjih se ti soči klinčkov avtomatično sortirajo tako, da pride vsak klinček v posebno luknjico, nakar se vsi skupaj najprej impregnirajo, da laže gore; konice malo namočijo v posebni masi, da jim glavice postanejo bele ali rdeče, ki se ob drgnjenju na hrapavo podlago vnamejo. Vnetljiva kapica vžigalice sestoji v glavnem iz žvepla in rdečega fosforja, ki se ob trenju na hrapavo podlago vname in zagorita. V tovarnah vžigalic izdelujejo tudi škatlice, ki se avtomatično polnijo z vžigalicami.

Tak je v glavnem razvoj netenja ognja in danes imamo verjetno že tako popolne priprave, ki so kar najbolj praktične in enostavne, tako da se verjetno bistveno ne bodo lep čas spremenile.

Izdajatelj, lastnik, odgovorni urednik lista: dr. Matko Scharwitz, Wien XVI, Ottakringstrasse 83. — Glavni urednik: dr. Franc Zwitter. — Uredništvo in uprava: Wien IV, Waaggasse 6/II. Telefon B 21-5-50. — Podružnica uprave: Celovec (Klagenfurt), Völkermarkterstrasse 21/I. — Tiska: »Globus«, Zeitungs- Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3-5.

FRANCE BEVK:

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

Čas, ko je bil po treh letih kaplanovanja pri fari zaprosil za službo v Vrsniku. Bilo mu je toplo ob sru, a obenem ga je plašila samostojnost. Vrsničane je poznal, saj jim je bil sosed; nekam trdi vase zaprti, ponosni ljudje, ki jim zlepa ne storiš kaj po volji. Prejšnji kaplan, starec, jim je vlivljal spoštovanje s svojimi sivimi lasmi, sključeno postavo in življenjsko izkušnostjo. Da, saj je bil ves goreč kot plamen, a še tako zelen, tako neizkušen, ki mu bodo merili vsako kretnjo, tehtali vsako besedo. Ni ga plašilo, da je bila duhovnika majhna in uboga, na to še mislil ni; tudi ga ni bilo strah raztresenih, oddaljenih kmetij pod Mijo... Kakor v mnogih stvarih, v katerih so ga mučili dvomi, je tudi tedaj odločila mati. Naj zaprosi, mu je rekla. Blizu mu bo; vsako nedeljo pride v Vrsnik k maši.

Bojazni se mu niso uresničile. Poznal je hribovce, kakor je poznal sebe, znal je ravnati z njimi. Prodrli jim je v duše; njihova slaba nagnjenja so mu bila kot na dlani, poznal je njihove radosti in bridkosti. Ob nedeljah se je njegova izbira spremenila v javno pisarno. Bral je pisanja, ki so jim prihajala od oblasti, odgovarjal po laško, sestavljal prošnje, dajal nasvete. Njih srca si je pridobil s pesmijo; cerkvi je kupil orgle, stare pesmi, nedeljo za nedeljo enake, so se umaknile novemu, ubranemu petju.

Ne, ne, vsa ta leta tudi niso bila popolnoma brez bridkosti. Zadevale so ga drobne nevšečnosti, neuspehi, ki so mu pogosto težili občutljivo srce. Saj si nikoli ni domišljal, da je pridobil vse ljudi. Marsikateremu izmed njih je gorela v očeh tiha upornost, ki se ni upala v besede; po vojni pa jim je legla tudi v

duše, beseda je postala drzna, ni se plašila odkritega nasprotovanja. Kovač Rakar Vanc je vsako nedeljo stal za cerkvenimi vrati, na ustnicah mu je igral tih posmeh. Ni bila samo njegova bolestan domišljija, razločno mu je bral v očeh: »Le govori, le nateguj besedo, kdo ti še verjame, ko si blagoslovljal topove!« Saj jih ni; Bog mu je za pričlo: preklinjal jih je. Jezus, saj je vedel že brez tega, da je siromaštva nič koliko in da se je nagrmadila cela gora krivic, se nateklo celo morje ponižanja. Sam je to okusil več kot enkrat in težko mu bo pozabiti. Čemu se tedaj obračajo zoper njega? Kdo naj to do konca razume? On ne more. Vedel je, da tega ne ozdravi nobena, še tako modra beseda. Nobena! Vsak napor bi bil udarec v vodo. Let trpljenja in ponižanja, ki so vtisnila pečat telesom in dušam, ni mogoče izbrisati. Ne, ne! Čas neizmerne tišine, ko se je upor zopet umaknil v duše in v oči. Trpka misel je plaha in zastrahovana tičala v zasedi. Ni umrla, misel ne more umreti; le potuhnila se je in čaka svoje ure... Morda on tega ne bo več doživel; in si je tudi želel, da bi ne doživel. Hotelo se mu je miru, ne boja...

Za cerkvijo je stal nagrobnik, ki je počrnel, s pobledelemi črkami gledal proti vzhodu. Pod vzravnano zemljo, pod gladko, steptano rušo so ležali zemski ostanki njegovega prednika, ki je do zadnjega diha služil Gospodu. Le malo,

pa bi bil izdihnil pred oltarjem. Poleg njega bo nekega dne stal nov kamen z napisom: »Tukaj počiva Martin Čedermac... Pokoj njegovi duši!« Pokoj njegovi duši...

Za vrtom je zavpil skovir in mu pretrgal misli. Sklenil je roke na hrbtu in z naglimi koraki stopil po izbi, dolga senca se je lomila pod stropom. Misli so se mu znova vračale, a se mu niso mudile pri spominih; mučile so se s sedanjostjo in ga polnile z bridkostjo. Bile so vse zmedene in zbegane, poskusil jih je urediti. Le počasi jih je nizal v smisel. Preglednost in urejenost notranjosti ga je pomirjala in mu vlivala novih sil...

S kakšno mirno odločnostjo je bil odklonil podpis. Kakor da bi rekel vsiljivemu krošnjarju: »Ne, ne kupim tega sleparskega blaga; nečem ga, zbogom!« In se ni kesal, tudi ta trenutek bi ne mogel storiti drugače. »Vi se upirate oblasti?« Orožniški poročnik se ni zavedal, kako dobro je bil merjen ta stavek, sicer bi bil še nadalje brenkal na isto struno. Pa je bilo nekaj drugega, s čimer oblasti ne računajo, močnejše kot besede. In vendar, vendar — to si je ta trenutek odkrito in mirno priznal — ga je stalo obilo notranjega boja.

(Dalje)

OF - naša organizacija!